

Roman Marcinek, Zbigniew Myczkowski

Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Krakowie – Małopolski Oddział Krajowego Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie

Historyczna ziemia krakowska sięgała kiedyś od Jaślik na wschodzie po Żywiecczyznę na zachodzie i Wyżynę Wieluńską na północy. Taki też terytorialny zasięg działania przyjął w chwili swej organizacji w roku 1991 ówczesny Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie. Powołanie go do życia związane było z nowelizacją ustawy *O ochronie dóbr kultury i muzeach* z 19 lipca 1990. Zmianą kierowała chęć oddzielenia zadań czysto administracyjnych (pozostających w gestii Służby Ochrony Zabytków) od zadań badawczo-dokumentacyjnych, które powierzono na obszarze województwa małopolskiego nowo utworzonej placówce – terenowemu oddziałowi Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie. Regionalnych Ośrodków utworzono dwanaście, a obszary ich działania określały granice historycznych prowincji państwa polskiego. Po zmianach granic administracyjnych w centrum zainteresowania krakowskiego Ośrodka znalazł się teren województwa małopolskiego.

U podstaw decyzji o powołaniu Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego legła idea utworzenia instytucji integrującej ludzi z różnych branż (historyków, archeologów, architektów, etnografów etc.) i ich zawodowe kompetencje wokół ochrony dziedzictwa kulturowego i jego tożsamości, rozumianych jako nierozdzielna całość, której wyrazem w wyniku wielowiekowego rozwoju jest krajobraz kulturowy. Interdyscyplinarność zespołu jest gwarancją wszechstronności oceny obiektu czy obszaru, bez pomijania aspektów archeologicznych czy etnograficznych.

Do najważniejszych celów i zadań Ośrodka należy:

1. Naukowe rozpoznanie i opisanie dziedzictwa kulturowego historycznej ziemi krakowskiej.
2. Tworzenie merytorycznych podstaw polityki konserwatorskiej w zakresie dóbr kultury i świadectw tożsamości kulturowej regionu.

3. Opracowanie analityczno-syntetycznych ujęć krajobrazu kulturowego regionu, służących między innymi programowaniu działań w zakresie ogólnokrajowej polityki konserwatorskiej.
4. Tworzenie podstaw naukowych bieżącej polityki konserwatorskiej Służby Ochrony Zabytków.
5. Integracja środowisk naukowych związanych z działalnością na rzecz ochrony i kształtowania środowiska kulturowego w skali regionu.

Ośrodek realizuje wyżej określone cele poprzez między innymi:

1. Tworzenie odpowiadającego współczesnym standardom systemu gromadzenia, przechowywania i przetwarzania oraz udostępniania informacji.
2. Studia nad krajobrazem kulturowym.
3. Oceny zagrożeń i konfliktów w środowisku kulturowym.
4. Inwentaryzację cech i wartości środowiska kulturowego w ramach badań własnych i pozyskiwania informacji zgromadzonych w zasobach archiwalnych innych instytucji.
5. Wytyczanie granic subregionów kulturowych i wyodrębnianie ich swoistych cech.
6. Bieżącą współpracę ze Służbą Ochrony Zabytków i innymi instytucjami związanymi z ochroną środowiska przyrodniczego i kulturowego (na przykład Zarządami Parków Krajobrazowych, Dyrekcjami Parków Narodowych, Wydziałami Ochrony Środowiska szczebli wojewódzkich i gminnych), między innymi przy uzgadnianiu planów zagospodarowania przestrzennego i sporządzaniu wytycznych konserwatorskich do tychże planów.
7. Działalność popularyzatorską i wydawniczą.

W ramach działalności statutowej Ośrodka wydano między innymi trzynastę tomów „Tek Krakowskich” (pisma w roku 1998/1999 nagrodzone-

go przez Stowarzyszenie Konserwatorów Zabytków i Generalnego Konserwatora Zabytków); instruktażową kartę ewidencji dziedzictwa kulturowego miejscowości i gminy *Ochrona wartości krajobrazu i środowiska kulturowego w studium planu i miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy*, 1998 r. (praca zespołowa, wydana w ramach V Programu Krajowego Ministerstwa Kultury i Sztuki prowadzonego przez śp. prof. J. Bogdanowskiego). Pracownicy Ośrodka wygłosili w ciągu 12 lat jego istnienia ponad 250 referatów na krajowych i międzynarodowych sesjach naukowych i konferencjach, wydali drukiem ponad 400 artykułów i publikacji oraz ponad dwadzieścia pozycji książkowych i monografii. Wśród nich wymienić trzeba: *Województwo Małopolskie* – monografia zbiorowa w serii *Krajobraz Kulturowy Polski*, Kraków-Warszawa 2001, ss. 240, początkującą serię tego typu monografii opracowywanych w ramach ww. V Programu dla całej Polski. Ostatnio ukazało się 814-stronicowe dzieło *Ochrona dóbr kultury w Parkach Narodowych* jako pokłosie zorganizowanej wspólnie z Ojcowskim Parkiem Narodowym i Stowarzyszeniem „Kultura i Natura” międzynarodowej sesji w maju 2003 roku. Zespół Ośrodka opracował również m.in. Operaty kulturowe do planów ochrony: otuliny Ojcowskiego Parku Narodowego (1992), Bieszczadzkiego Parku Narodowego (1994), Ojcowskiego Parku Narodowego (1996), Tatrzańskiego Parku Narodowego (1997-1998), Pienińskiego Parku Narodowego (1998-2000), a także dokumentację kierowaną przez Rząd RP do wpisu na Światową Listę Dziedzictwa UNESCO dla małopolskich kościołów drewnianych (2001/2002), Doliny Prądnika (2002) i Jasnej Góry (2002).

W zakresie badań obszarów karpackich Ośrodek współpracuje ze swoim słowackim odpowiednikiem – Strediskiem Slovenskeho Ustavu Pamiatnikovej Starostlivosti w Lewoczy. Spośród pracowników i stałych konsultantów Ośrodka powołani

zostali Rzecznicy Ministra Kultury (J. Bogdanowski, S. Kołodziejski, M. Kornecki, R. Marcinek, Z. Myczkowski).

W latach 1993-1998 Regionalny Ośrodek organizował Europejskie Dni Dziedzictwa Kulturowego, odbywające się pod patronatem Rady Europy oraz Ministerstwa Kultury i Sztuki. Naczelną ideą dni, zorganizowanych po raz pierwszy we Francji w roku 1978, jest popularyzacja wiedzy o zabytkach, tożsamości i krajobrazie kulturowym. Pomysł ten zaowocował między innymi powstaniem ich regionalnych odpowiedników – Małopolskich Dni Dziedzictwa Kulturowego, które z pomocą Ośrodka organizują władze marszałkowskie województwa już po raz piąty (1999-2003). Celem Dni Dziedzictwa jest udostępnienie obiektów zabytkowych nieprzystosowanych na co dzień do zwiedzania. Impreza służy propagowaniu kultury i jest bezpłatna.

W gestii Ośrodka znajduje się także archiwum nie istniejącego już Przedsiębiorstwa Państwowego Pracowni Konserwacji Zabytków w Krakowie, w którym zgromadzono kilkanaście tysięcy tomów i poszytów dokumentacji konserwatorskiej, historycznej i projektowej, dla której Ośrodek sporządził elektroniczny inwentarz w roku 2001.

Działalność Ośrodka pozostawała i pozostaje pod wpływem osobowości i naukowego autorytetu dwóch „atlantów” polskiej szkoły konserwatorskiej – wieloletnich Opiekunów i Konsultantów Ośrodka od początku jego istnienia: Doktora Mariana Korneckiego (zmarłego w grudniu 2001 roku) i Profesora Janusza Bogdanowskiego (zmarłego w kwietniu 2003 roku).

Stąd po reorganizacji Ośrodków w październiku 2002 roku Dyrekcja Krajowego Ośrodka w Warszawie powierzyła krakowskiemu zespołowi szczególną troskę merytoryczną nad kontynuacją prac nad problematyką ochrony zabytkowego krajobrazu kulturowego oraz dziedzictwa kulturowego w obszarach prawnie chronionych.